

Är en annan värld möjlig?

World Social Forum, Den Globala Rättviserörelsen och
formulerandet av en ny demokrativision

Mårten Ahlstrand
Adis Dzebo

Abstract

Ända sedan det kalla krigets slut har diskursen om den liberala demokratin varit hegemonisk. Det, menar vi, har skapat en osund situation där demokratis utformning och innehåll inte längre diskuteras. Därför har vi valt att undersöka den globala rättviserörelsens demokrativision, den enda som idag skulle kunna representera ett legitimt alternativ till den liberala demokratin. Eftersom det är en ostrukturerad grupp av diverse organisationer, rörelser och aktivister är det svårt att nå fram till en samlad vision. Vår analys bygger huvudsakligen på World Social Forums ”Charter of Principles”, en samling grundläggande principer som bildar en gemensam grund för alternativa politiska forum. Vi har använt oss av diskursanalys för att ur textens fragment utläsa en samlad vision. Vi finner en vision i danande som ännu lider av den bristande legitimitet det innebär att vara en oprövad ide i antagonism mot ett globalt faktum.

Nyckelord: Diskursanalys, Hegemonisk Diskurs, World Social Forum, Den liberala demokratin, Den globala rättviserörelsen, Alternativ Demokrati

Antal ord: 8875

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Frågeställning & Syfte	2
1.2 Material & Avgränsning	2
2 Metod & Teori	3
2.1 Diskursanalys	3
2.1.1 Vad är diskurs?	3
2.1.2 Diskursanalysens Traditioner	4
2.1.3 Diskursteori.....	4
2.1.4 Kritisk Diskursanalys.....	5
2.2 Den Hegemoniska Demokratidiskursen	6
2.3 Den Liberala Demokratin	7
2.4 Det Globala Civilsamhället.....	8
2.5 World Social Forum.....	9
2.5.1 Forumets Historia	10
2.5.2 Vilka är World Social Forum?.....	10
2.5.3 Vad är syftet med World Social Forum?	11
2.6 World Economic Forum	12
3 Analys	13
3.1 WSF ”Charter of Principles” – En demokratidiskurs	13
3.1.1 Diskursiv Praktik	13
3.1.2 Text	15
3.1.3 Social Praktik.....	16
3.2 Den Globala Rättviserörelsens demokrativision.....	17
3.3 Kritisk Granskning.....	19
4 Avslutning	21
5 Referenser	22
6 Bilaga 1	24
6.1 World Social Forum Charter of Principles	24

1 Inledning

”There is not now and has never been in the modern world of nationstates a perfect democracy, one in which all citizens have roughly equal political resources and in which government is completely or almost completely responsive to all citizens” (Diamond, 1999, 18)

Efter andra världskriget skedde ett ”lyckosamt” giftermål mellan den liberala demokratin och kapitalismen. Den liberala demokratin var inte längre en av många demokratiska lösningar, utan den presenterades som den enda möjliga: ”the only game in town” (Grugel, 2002, 17).

I dagens globaliserade samhälle har makten fått en global dimension; allt fler beslut tas bortom den nationella demokratin; allt fler faktorer utanför landets gränser påverkar. Samtidigt verkar det som om den politiska demokratin inte riktigt hunnit med. Idag kan vi se att nationalstaternas makt delvis har spridits ut till en rad diverse nivåer och organ som i allt mindre omfattning sammanfaller med det nationella territoriet. Det är en sådan utveckling som alltfler inom den etablerade liberala demokratin försöker att definiera som ”globalisering” (Wennerhag et al, 2006, 25). Wennerhag skriver att relationen till dessa organ (WTO, Världsbanken, IMF G8 etc.) har nationalstaten självstyre rent formellt. Ovan nämnda organ kan, med formella såväl som informella medel, rikta sanktioner som sätter staternas självstyre ur spel (*ibid*, 26). Globaliseringen har även inneburit ett ökat inflytande för de aktörer som inte är bundna till territorium över huvud taget, de stora företagen och NGO:s. De har fyllt den lucka som uppstått när den globala spelplanen har internationaliserats utan att demokratin har följt med.

Vår huvudsakliga demokratiska insats är fortfarande att rösta vart fjärde år. Det är här luckan i demokratin är en effekt av att utvecklingen inte hunnit med globaliseringen och det är denna som vi är intresserade av. Ur denna lucka har en ny rörelse växt fram. Vi kommer nedan att kalla den för ”*den globala rättviserörelsen*”.

Den globala rättviserörelsen är en brokig skara organisationer och individer som inkluderar både nya löst sammanhållna organisationer och mer traditionella politiska partier och fackföreningar. De flesta vet vad de är emot men få vet vad de är för. Ändå utgör de faktiskt det mest legitima, kanske till och med enda legitima, alternativet till den liberala demokratin. Därför innebär den anonymitet som råder kring deras visioner, ibland även hos de själva, ett stort hål i den internationella demokratidiskursen. Vårt arbete kommer att kretsa kring detta hål. Vi är intresserade av vilka gemensamma visioner den globala rättviserörelsen delar om det framtida samhället.

1.1 Frågeställning & Syfte

Vilken är den globala rättviserörelsens demokratisation, så som den förmedlas genom World Social Forum?

Hur skapar den globala rättviserörelsen förutsättningar, på ett praktiskt plan, för ett alternativ till den liberala demokratin och, på teoretiskt plan, den hegemoniska diskurs som råder?

Syftet med arbetet är att analysera vilken gemensam grund för en demokratisation som den globala rättviserörelsens anhängare, aktivister och organisationer delar i ett samhälle som till en överväldigande del är liberalt. Vi vill även analysera om en sådan demokratisation är praktiskt genomförbar på ett områdesspecifikt eller lokalt plan parallellt med den liberala demokratin, då vi tror att en konkurrerande idé till den rådande måste kombineras med ett visst mått av verklighet för att framstå som ett legitimt alternativ.

1.2 Material & Avgränsning

Vårt huvudsakliga material kommer att vara litteratur om World Social Forum samt om den liberala demokratin. Eftersom forumet självt inte är något beslutsorgan som kan fatta egna beslut och utge årsrapporter (Wennerhag et al., 2006, 17) har vi valt att fokusera analysen kring WSF "Charter of Principles", som lägger ut de grundläggande principerna för forumet (Bilaga 1). Tillsammans med litteraturen och en viss förståelse hoppas vi kunna finna tillräckligt för att utläsa en tydlig demokratisation.

Den här uppsatsen kommer att huvudsakligen utgå ifrån en demokratisk diskurs på gräsrotsnivå då det är denna nivå som vi betraktar som mest intressant.

2 Metod & Teori

Vår teoretiska grund hämtar vi från flera håll, för vilka vi nedan redogör. Själva basen, existensberättigandet, för vår uppsats är teorin om den *hegemoniska demokratidiskursen* kring *den liberala demokratin*. Vi menar att diskursen om den liberala demokratin är hegemonisk till den grad att en förståelse av den är nödvändig för djupare insikt om den moderna demokratidiskursen, oavsett infallsvinkel. Vi redogör därför självklart också för betydelsen av dessa begrepp. Vår analytiska utgångspunkt när vi söker en alternativ demokratidiskurs finner vi i teorierna om det globala civilsamhället, ur ett aktivistperspektiv, och teorierna om World Social Forum. Vi kommer även kort sammanfatta World Economic Forum, trots att vi inte ämnar diskutera forumet nämnvärt i analysen, då WSF ursprungligen var tänkt att leva i symbios med detta forum som dess motsats. Som analysverktyg har vi valt att använda diskursanalysen och dess olika sfärer, för vilka vi redogör nedan. Vi har valt att just diskursanalys då vi anser att den passar bäst på vårt material. På grund av en begränsad textmassa lämpar sig Faircloughs Kritiska Diskursanalys, tillsammans med vissa inslag av Diskursteorin utmärkt till den analys som vi ämnar göra.

2.1 Diskursanalys

2.1.1 Vad är diskurs?

Ordet ”diskurs” har de senaste decennierna varit på modet. Termen har dock, enligt Jörgensen & Philips, använts urskillningslöst och utan en närmare definition; vilket har lett till att begreppet ”diskurs” har blivit oklar. Författarna ovan diskuterar ordet och kommer fram till att: ”rymmer ordet ”diskurs” dock en eller annan idé om att språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala domäner”. Samtidigt skriver de också att diskurs är ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen).”. (Jörgensen & Philips, 1999, 7). Michel Foucault, som är diskursanalysens mest kända profil, definierar diskurs som ”Hela den praktik som frambringar en viss typ av yttranden”. Norman Fairclough, en annan känd forskare inom diskursanalysen, ger en snävare betydelse: ”samples of spoken dialogue, in contrast with written texts”, samt ”spoken and written language” (Bergström & Boréus, 2005, 307ff). Viktigt att påpeka är att inom diskursanalysen

så är text inte bara skrivna tecken utan även bilder, filmer och diverse andra kulturprodukter (Bergström & Boréus, 2005, 16).

2.1.2 Diskursanalysens Traditioner

Michel Foucault var den som på allvar började utforska och utveckla diskursanalysens teori och begrepp. Jørgensen & Philips skriver att Foucault har, inom nästan alla diskursanalytiska fält, blivit en gestalt man måste förhålla sig till (Jørgensen & Philips, 1999, 19). Diskursanalysen består, som vi skrev ovan, av flera olika perspektiv. Många av perspektiven är inte bara metoder för analys av data, utan en teoretisk och metodisk helhet; en, vad Jørgensen & Philips kallar, paketlösning. I en sådan paketlösning så kan man mycket väl skapa sitt eget paket genom att kombinera element från olika diskursanalytiska perspektiv (*ibid*, 10). Vi har jobbat på detta sätt och kommer nu att presentera två perspektiv som vi har funnit användbara till vår analys. Viktigt att påpeka är att de olika elementen som kombineras måste integreras så att premisser, teorier och metoder inte strider mot varandra (Jørgensen & Philips, 1999, 131). De perspektiv vi tänker operationalisera för att använda som våra analysverktyg är *Diskursteori* samt *Kritisk Diskursanalys*.

2.1.3 Diskursteori

Teoretikerna bakom diskursteorin, Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, argumenterar, till skillnad från Foucault, att tanken på att diskurser kan bestämmas av externdiskursiva faktorer måste överges. Det sociala måste förstås som en diskursiv konstruktion och alla sociala fenomen kan i princip analyseras med diskursanalytiska redskap. Den genomgående förståelsen är att sociala fenomen aldrig är ”färdiga eller totala”; betydelse kan då aldrig slutfixeras och det ger plats åt ”ständig social strid om definitioner av samhälle och identitet – en strid vars utfall får sociala konsekvenser” (Bergström & Boréus, 2005, 314f; Jørgensen & Philips, 1999,31).

Diskursteorin är uppbyggd av två stora traditioner, marxismen och strukturalismen/poststrukturalismen. Marxismen genom tänkandet om det sociala och strukturalismen som erbjuder en teori om betydelse. Dock så tar diskursanalysen avstånd från Marxismens argumentationer att klassindelning är något som styrs av externa och materiella förhållanden. Diskursteorin menar att det inte finns några objektiva lagar som delar in samhället i bestämda grupper, utan att de grupper som finns skapas alltid i politiska¹ diskussioner. ”Det är de

---

¹ Politik ska här inte ses så snävt som t.ex. partipolitik, utan som ett begrepp som hänvisar att vi konstituerar det sociala på vissa sätt så att andra sätt utesluts (Jørgensen & Philips, 1999,43).

politiska artikuleringarna som avgör hur vi handlar och tänker och därmed hur vi skapar samhället.” (Bergström & Boréus, 2005, 320f; Jörgensen & Philips, 1999,39f).

På så sätt är ”diskursteorin intresserad av att analysera *hur* strukturen i form av diskurser konstitueras och förändras, och det gör den genom att se på hur artikuleringarna hela tiden reproducerar, ifrågasätter eller omformar diskurserna.”. Dock så har Laclau & Mouffe har själva inte gjort någon detaljerad analys av empiriskt material (*ibid*, 37).

2.1.4 Kritisk Diskursanalys

I Textens mening och makt kan man läsa citatet: ”Critical discourse analysis is an instrument whose purpose is to expose veiled power structures.” (Bergström & Boréus, 2005, 321). Kritisk Diskursanalys (CDA) har egentligen flera inriktningar. Men den som vi har valt att fokusera på är Norman Faircloughs angreppssätt. Huvudargumentationen hos Fairclough är att CDA inte bara är konstituerande, utan även konstituerad. En diskurs ”är en viktig form av social praktik, som både reproducerar och förändrar kunskap, identiteter och sociala relationer, inklusive maktrelationer, och samtidigt formas av andra sociala praktiker och strukturer.” (Jörgensen & Philips, 1999,71).

Enligt Fairclough bidrar diskurs till att konstruera sociala identiteter, sociala relationer samt kunskaps- och betydelsesystem. Han konstruerar CDA efter en tredimensionell modell, en analytisk ram, där varje fall av språkbruk är en kommunikativ händelse. *Text*, som utgörs av tal, skrift, bild eller en blandning av dessa; *diskursiv praktik*, dvs. produktion och konsumtion av texter; samt den bredare *sociala praktik* som den kommunikativa händelsen är en del av (*ibid*, 74). Det centrala målet med CDA är att kartlägga förbindelserna mellan diskursanalysen och social praktik där fokus läggs på de diskursiva praktikernas roll. Varje kommunikativ händelse fungerar som en typ av social praktik på så sätt att den reproducerar eller ifrågasätter diskursordningen (*ibid*, 76). Vad gäller *text* så är de viktigaste begreppen för vår analys: *transitivitet*, dvs. hur händelser och processer förbinds (eller inte förbinds) med subjekt och objekt; samt *modalitet*. Som betyder ”sätt” att uttrycka sig på. Fairclough exemplifierar *modalitet* genom att skilja på fraserna ”jag tycker att det är kallt” och ”kanske är det lite kallt”. Dessa två fraser är olika modaliteter där talaren förbinds med sitt påstående på olika sätt (Jörgensen & Philips, 1999,87f).

Diskursordning är, enligt Fairclough, ”summan av alla de genrer och diskurser som används inom en social institution eller en social domän” (*ibid*, 76). Den betecknar således ett ”socialt rum” där olika diskurser delvis täcker samma område som de konkurrerar om att ge innehåll och signifikans, var och en på sitt sätt (*ibid*, 64). Den är ett system där kommunikativa händelser inte bara reproducerar diskursiva ordningar utan kan också förändra sådana genom ett kreativt språkbruk. Diskursordningar är väldigt öppna för förändring när diskurser och genrer, som tillhör en annan diskursordning, införs. Fairclough exemplifierar

detta genom vad han kallar för *marketization of discourse*; där marknadssdiskurser håller på att kolonisera offentliga institutioners diskursiva praktiker (*ibid*76f).

Ett annat viktigt begrepp i Faircloughs begreppsdjungel är *intertextualitet*. Med intertextualitet menar han att alla kommunikativa händelser bygger på tidigare händelser och man börjar aldrig om från början. En annan typ av intertextualitet är *manifest intertextualitet*, där texter mer uppenbart bygger på andra texter genom att referera till dessa. En form av intertextualitet är *interdiskursivitet* som Fairclough definierar som artikulering av olika diskurser inom och mellan olika diskursordningar.

2.2 Den Hegemoniska Demokratidiskursen

Ända sedan sovjetunionens sammanbrott har den liberala demokratin varit den dominerande styrelseformen i världen, inget alternativt legitimt system har ens existerat. Att Carl Bildt i svensk politik talade om ”den enda vägens politik” får anses symptomatiskt. Internationellt kan vi bl.a. se Labours anpassning i Storbritannien. Givetvis har detta även märkts i den vetenskapliga diskursen. Fukuyama kunde till och med hävda att den liberala demokratin seger innebar slutet på mänsklighetens ideologiska utveckling. Fukuyama fick naturligtvis motta hård kritik, världen är idag så stor att de flesta åsikter ryms, men hans idéer får ändå anses till viss del vara beskrivande för vilken väg den etablerade demokratidiskursen skulle ta.

Det finns ett antal diskurser som avhandlas i den globala, samhälleliga diskussionen där den om den liberala demokratin är den klart viktigaste (se lista i Dryzek 2006, 2). Notera att hans lista inte rymmer en diskurs om någon alternativ demokrati. Det närmsta man kommer är de om hållbar utveckling och (anti-) globalisering, vilka huvudsakligen utgår från sin negativa inställning till det marknadsekonomiska samhället. Den liberala demokratin är intimt förknippad med marknadsekonomin, då denna förutsätter en återhållsam och begränsad stat. Den ekonomiska delen är mer ifrågasatt än den politiska, framför allt i och med den ekonomiska krisen. Den är dock så hegemonisk att den delas av alla de internationella ekonomiska organisationerna av vikt och de största staterna vilka nyttjar sin styrka till att motverka avsteg (*ibid*, 8ff).

Ett allt vanligare grepp i nationella debatter om att utöka det marknadsekonomiska systemet är att hänvisa till argumentet om att inget alternativ finnes. Med det menar man att ett land måste anpassa sig till internationella standarder för att inte falla utanför systemet (*ibid*, 101ff). Att även vetenskapen inte förmår bryta den liberala demokratin hegemoni inom demokratidiskursen visas av avsaknaden av verk som starkt förespråkar ett alternativ. Oftast definieras globaliseringskritiska verk endast av vad de är emot och inte vilken värld de vill se. Ett tydligt exempel på den liberala demokratin hegemoni får vi av Reynolds *The Architecture of Democracy* (Reynolds 2002). Här har syftet varit att samla alla samtidens stora tänkare och fritt låta dem utgjuta sig kring ämnet den institutionella utformningens betydelse för demokratisk

uthållighet (Reynolds 2002, 7). Ändå tas inget egentligt alternativ till den liberala demokratin upp. Man diskuterar fördelarna med något annorlunda varianter av den liberala demokratin (Lijphart 37ff, Cheibub 104ff, Ghai 141ff, Norris 206), möjligheterna till att expandera den liberala demokratin i största allmänhet (Horowitz 15ff, Taagepera 248ff) och baserat på östkommunistiska erfarenheter (Shvetsova 55ff, Frye 81ff, Solnik 171ff).

För Laclau & Mouffe är termen objektivitet nära kopplad till hegemonisk diskurs. Med objektivitet menas diskurser som är så fast etablerade att man lätt glömmer bort att det finns andra diskurser inom samma fält. ”Objektiviteten är ett historiskt resultat av politiska processer och strider” (Jørgensen & Philips, 1999,43). Men diskursteorins utgångspunkt är att ingen diskurs kan etableras totalt. Även en objektiv diskurs befinner sig alltid i konflikt med andra diskurser som definierar verkligheten annorlunda. När olika sådana diskurser hindrar varandra och stöter ihop uppstår *antagonism*; och dessa upplöses med *hegemoniska interventioner* (*ibid*, 54f).

Motsatsen till hegemoni är *dekonstruktion* som är en operation som visar att hegemonisk intervention är möjlig, men inte nödvändig; dvs. att elementen kunde ha knutits på ett annat sätt. Och diskursanalysen går på så sätt hela tiden ut på att dekonstruera vår ”naturliga” omvärld och påvisa att ”den givna organiseringen av världen är ett resultat av politiska processer med sociala konsekvenser.” (*ibid*, 55).

2.3 Den Liberala Demokratin

Den liberala demokratin historia som en maktfaktor börjar med den amerikanska revolutionen och sprider sig senare till Europa och världen. Grunden för den är att makten över samhället kommer från folket, och inte från Gud (Axtman 1996, 10). Samtidigt, i och med att makten kommer från folket, har samhällets styrande ingen rätt att förhindra var och en att följa sin egen lyckas väg så länge det sker så att ingen annan kommer till skada (*ibid*, 16). Samhällets system och lagar skyddar de individuella rättigheterna gentemot majoriteten. Individens behov går helt enkelt före samhällets (*ibid*, 36). Den politiska makten är begränsad till att agera inom lagen, och kan alltså inte regera genom dekret. I de flesta länder finns lagar som förbjuder valda politiska ledare att i detalj styra förvaltningen.

Några av de generella ingredienserna till den liberala demokratin är: ett civilt, konstitutionellt system där den lagstiftande och den styrande makten är tillsatt genom flerpartival; militären är utesluten från detta system; en överordnad konstitution; lika rättigheter till kulturella, etniska, religiösa samt andra minoritetsgrupper. Som mätverktyg på demokrati används bland annat undersökningar av Freedom House, som är en amerikansk icke-vinstdrivande organisation (www.freedomhouse.org). Länderna graderas där efter en skala från 1 till 7 där 1 indikerar ”most free” och 7 ”least free”. De liberala demokratiska länderna omfattas av graderingarna 1 till 3 (Diamond, 1999, 12, 279f).

I effektivitetens namn har även representationen blivit en viktig del av den liberala demokratin. Medvetna om att den klassiska grekiska demokratin krävde

en liten, homogen grupp har den liberala demokratin från första början inkluderat representation. Den liberala demokratin utesluter ett större folkligt deltagande, då ett sådant med sin större moraliska auktoritet kan tänkas inkräkta på de individuella friheterna (Barber 1984, sid 7-8). Den individuella friheten leder också till den ekonomiska friheten där företag får ett allt större inflytande, främst genom att de kan verka i den internationella dimension som genom konsensus för nationalstaten är låst för den nationella demokratin. Det är kring detta fenomen som den liberala demokratis kritiker flockas. Man menar att då den politiska demokratin har fått ett minskat inflytande då den inte längre behärskar den internationella dimensionen samtidigt som den nationella och framför allt internationella institutionaliserade politiken (EU, FN etc.) befinner sig långt från medborgarna gör att möjligheten till påverkan är för liten. Företrädare för den liberala demokratin hävdar att demokratins huvudsakliga uppgift inte är att låta majoriteten styra över samhället, utan att låta individen styra över sitt eget liv.

2.4 Det Globala Civilsamhället

Globaliseringen under den postkommunistiska tiden har inneburit enorma möjligheter till ökad kommunikation, vilket fått kraftiga effekter på civilsamhället. De klassiska civilsamhällena, bundna till statliga territorier, ersätts av globalt organiserade rörelser samt gräsrotsrörelser. Det globala civilsamhället kräver en inblick bortom realismens statsfixerade perspektiv (Kaldor 2004, 17). Trots en avsaknad av en global stat menar forskare som till exempel Mary Kaldor att globala arenor för politiskt handlande, där både World Social Forum och World Economic Forum kan anses vara dess aktörer, kan betraktas som ett framväxande globalt civilsamhälle. Vad som är utmärkande för dessa arenor är att de inte främst representeras av nationer eller nationella organisationer, utan enskilda aktivister, företag, NGO:s samt tankesmedjor (Wennerhag et al, 2006, 31).

Det finns ingen allmän accepterad definition av termen ”det globala civilsamhället” och Kaldor argumenterar att just denna mångtydighet rentav är en av termens attraktioner då nyliberaler, islamister och post-marxister använder sig av samma språk. Debatten om vad termen handlar om och dess globala spridning är i sig själv ett tecken på ett begynnande globalt civilsamhälle (Kaldor, 2004, 12).

Det finns dock flera olika definitioner på vad begreppet globalt civilsamhälle innebär, vad den omfattar och vad den utesluter. Vi har här tagit fokus på det så kallade aktivistperspektivet som betonar de alternativa politiska rörelser och ett medborgerligt engagemang utanför det traditionella politiska strukturerna (*ibid*, 19ff). Aktivistperspektivet beskrivs också som post-marxistiskt eller utopiskt perspektiv. Det innebär en radikaliserad demokrati och en utökning av det folkliga deltagandet samtidigt som man eftersträvar en omfördelning av makten. För att uppnå dessa mål propageras ett ”aktivt medborgarskap, växande självorganisering utanför de formella politiska arenorna och ett större rum där individuella medborgare kan påverka sina levnadsvillkor både direkt, genom

självorganisering, och genom politiska påtryckningar.” (Kaldor, 2004, 19f). Och på ett transnationellt plan är förekomsten av en global offentlig sfär befolkad av transnationella aktivistnätverk en viktig vision (*ibid*, 20).

Medvetna om att även det liberala perspektivet, där civilsamhället är det föreningsliv som går in och täcker upp de behov som staten inte tar ansvar för, är existerande så är aktivistperspektivet det som passar bäst här då den alternativa demokratidiskurs vi söker troligast kan finnas där.

2.5 World Social Forum

Under en vecka i januari 2001 hölls det första World Social Forum i Porto Alegre i Brasilien. Bakom stod ett flertal organisationer från den globaliseringskritiska rörelsen. Porto Alegre var valt för stadens experimentella styrelseskick där de traditionella institutionerna kombinerades med öppna församlingar där folkligt deltagande uppmuntrades under en slogan som löd ”en annan värld är möjlig” (Klein, 2002, 533). Staden Porto Alegre, som då styrdes av det brasilianska arbetarpartiet *Partido dos Trabalhadores* har blivit världskänt genom sin implementering av deltagardemokratiska influenser, valde också att sponsra evenemanget. (Klein, 2002, 533). Forumets födelse ställdes i motsats till World Economic Forum som varje år hålls i Davos, Schweiz. Enligt Francisco Whitaker, en av organisatörerna, gavs forumet en symbolisk dimension genom att det hölls samma datum som WEF i Davos (Santos, 2006, 46)

Sett till mätbara faktorer var forumet lyckat. Runt 15 000 deltagare var på plats (Smith, et al. 2008, 11) vilket var betydligt fler än väntat. Det är svårt att värdera resultatet av forumen på något annat sätt på grund av bristen på en definierad ambition utöver att skapa möten mellan aktivister. I WSF:s grundläggande ”*Charter of Principles*” finns en motvilja mot representation inbyggd och själva tanken är inte att komma med tydliga uttalanden och ståndpunkter (Wennerhag et al. 2006, 17). Sedan starten har utvecklingen spunnit på i en uppåtgående trend med allt större, årligen återkommande forum både i Porto Alegre och i andra städer i den ”södra” delen av världen. WSF har hållits i städer som Mumbai, Karachi, Nairobi och Caracas med flera. Deltagarantalet har varit kraftigt ökande, där ca 15 000 deltagare samlades i Porto Alegre 2001 och ca 200000 deltagare 2005, också detta i Porto Alegre. Även ett antal regionala och lokala forum, t.ex. ESF (European Social Forum), har utvecklats som en effekt av WSF (Glasius & Timms 2005, 198).

Vi ska här belysa WSF ur flera perspektiv. Vi kommer att sätta forumet i sin historiska kontext, analysera deltagarsammansättningen och söka analysera deras politiska målsättning. Vad gäller vår operationalisering av den alternativa politiska rörelsen så vill vi påpeka att den inte endast omfattar World Social Forum, utan också på alla de mindre, lokala, regionala och tematiska forum som fötts ur WSF, och som följer dess principer (Glasius & Timms 2005, 198ff).

2.5.1 Forumets Historia

Uppkomsten av WSF måste ses i perspektiv mot uppkomsten av en allt mer högljudd och större antiglobaliseringsrörelse som växte fram under senare delen av 90-talet och fick sitt allmänna erkännande i och med demonstrationerna i Seattle 1999, där demonstranterna lyckades avbryta ett WTO-möte. Uppkomsten av WSF bör främst ses i ljuset, och förklaras, av det så kallade aktivistperspektivet i teorierna om det globala civilsamhället. Under det kalla kriget koncentrerades debatten mycket till kampen mot Sovjetunionen och det var svårt för alternativa rörelser att hävda sig. Efter 1989 försvann öst-västkonflikten som ett tyngande ok över den allmänna diskursen och det blev möjligt för internationell, politisk verksamhet utanför de traditionella institutionerna (Kaldor 2003, 108). Äldre rötter kan sökas både i de oppositionella rörelserna i Östeuropa (Kaldor 2003, 73ff) och från 68-generationen och framåt. Protestaktionerna har dock inte enbart kommit från de nya, löst organiserade antiglobala rörelserna utan även från traditionella proteströrelser på den politiska skalans vänsterkant, främst fackliga organisationer (Wennerhag et al. 2006, 183). Antiglobaliseringskampen är alltså numera brett förankrat hos den globala politiska vänstern och i viss mån miljörörelsen.

Med start i demonstrationerna i Seattle 1999, som av många ses som en motståndsrörelsens debutantbal, blev mötet i Porto Alegre en debutantbal för det seriösa tänkandet om alternativ (Klein, 2003, 212). Många av den alternativa rörelsens demonstrationer kom att urarta i våld mellan polis och demonstranter och med undantag för de populära fredsdemonstrationerna 2003 i samband med Irak-kriget ser rörelsen ut att ha tappat lite luft. Vi ämnar här inte diskutera vilka som bär ansvaret för våld eller liknande utan det räcker med att fastslå att den alternativa rörelsen tappat en del legitimitet.

2.5.2 Vilka är World Social Forum?

Som tidigare nämnts finns det ingen med rätt att representera WSF och vara dess talesman. De olika organisationerna och delegaterna representerar endast sig själva. Detta betyder inte att det saknas gemensamma nämnare för deltagarna, WSF är inte och söker heller inte vara ett representativt tvärsnitt av jordens befolkning. Det som förenar deltagarna är att de ställer upp på forumets grundläggande värderingar och motsätter sig ”neoliberalism och imperialismens och kapitalets globala dominans” (vår översättning) (Punkt 1 i ”Charter of Principles”). Man arbetar också aktivt för att delegater från syd ska dominera då man anser att de kommer från länder som annars blir förminskade i den allmänna debatten (Smith 2008, 50f). Trots detta så var antalet, under det första WSF, representanter från Afrika ytterst lågt medan Sydamerika och Europa var överrepresenterat (Wennerhag et al., 2006, 19f). En undersökning av hur den typiske deltagaren på ett WSF visar unga, vita, välutbildade män från medelklassen med en historia som politiskt engagerade dominerar tvärtemot den ursprungliga ansatsen (Smith 2008, 54). Att det är medelklassen som formar

aktivisternas led är inte särskilt förvånande om man beaktar tex 1800-talets demokrätirörelse. Skälen till det här är flera, men ett ofrånkomligt torde vara resekostnaden. Det är ekonomiskt mer möjligt för svensk medelklass att resa till Ghana än det är för en person med genomsnittsinkomst från Mali. Dominansen från västvärlden måste dock tas i beaktande. Samtidigt är det så att fördelningen på WSF ändå kanske är mer representativ än den bland styrelserna i världens ledande företag?

Vad gäller organisatörerna så bildades, inför det första WSF, en organisationskommitté som till största delen bestod av brasilianer. Och efter det första forumet bildades också ett internationellt råd som bestod först och främst av de grupper och organisationer som blev inbjudna till det första forumet. Rådet skulle i fortsättningen, tillsammans med kommittén, vara med och hjälpa till att organisera framtida forum (Santos, 2006, 46f, 100).

2.5.3 Vad är syftet med World Social Forum?

Det finns en del problem med att få ett svar på vad WSF egentligen vill eftersom grunden för att delta som nämnts inte är att man delar en politisk vision utan förenas endast genom att man motsätter sig "neoliberalism och imperialismens och kapitalets globala dominans" samt att "en annan värld är möjlig". Det är ett stort problem, när man betraktar den alternativa rörelsen, att den liberala demokratins hegemoniska diskurs verkat hämmande genom sitt initiativ i debatten så till den milda grad att den alternativa rörelsen endast kunnat enas kring sitt motstånd mot denna. De delar dock grundläggande värderingar (Smith, 2008, 79) och borde därför kunna komma fram till en gemensam vision. I boken Aktivister visar författarna en tabell, byggd på interjuver av aktivister, vad de betraktar som viktiga mål i olika frågor (Wennerhag et al. 2006, 234f). Under rubriken demokrati nämns "lokal, direkt global, deltagardemokrati, decentralisering, folkomröstning, världsregering, nationellt självbestämmande". Vad vi kan skönja är en vilja att låta beslutsfattandet ske på en lägre politisk nivå, att öka graden folkligt deltagande, och så antingen det något utopiska att införa en "världsregering" eller det diametralt motsatta att garantera det nationella självbestämmandet (gentemot internationella organisationer och stora företag). Flera kodord är viktiga i de visioner som trots allt dyker upp, kanske främst ordet deltagardemokrati. Idéer exakt om hur det skulle gå till lyser dock med sin frånvaro. Det man slås av när man läser igenom tabellen i Aktivister och sedan kombinerar det med en förförståelse för vilka åsikter aktivisterna har i främst utrikespolitiska frågor är hur de konsekvent söker stödja den som de uppfattar som den svagare parten i en konflikt, oavsett om de gäller latinamerikanska bönder eller mujahedinkrigare. Man kan jämföra med det som kallas kritisk teori inom statsvetenskapen, fast på ett praktiskt plan.

2.6 World Economic Forum

Bildandet av World Social forum sågs ursprungligen som skapandet av en direkt motkraft, en motpol, till World Economic Forum. WEF är en organisation som håller ett årligen återkommande möte i Davos i Schweiz för samhällets eliter.

WEF skiljer sig dock en del från WSF. Det grundades 1971 som European Management Forum och riktade sig exklusivt till företag med det primära syftet att uppmuntra införandet av amerikanska management-metoder och ett långsiktigt mål att uppmuntra kontakter och idéer inom företagsvärlden. Senare gick forumet mot att bredda sig innehållsmässigt och politiker och andra världsledare började bjudas in efter att man 1987 ändrat namnet till World Economic Forum. Forumet har tjänat som en världspolitisk spelplan och flera tvister har avhandlats där, t.ex. möttes 1994 Yasser Arafat och Israels utrikesminister Shimon Peres (www.weforum.org).

Till skillnad från WSF är inte WEF förhindrat att uttrycka en vilja eller ta ett gemensamt politiskt initiativ i organisationens namn. Flera kampanjer förs i organisationens regi, även om det oftast handlar om relativt okontroversiella ändamål likt "Global Health Initiative" (www.weforum.org). Forumets huvudsakliga effekt torde ändå vara kontaktbildande. Forumets medlemmar (de deltagande politikerna, statsvetarna och andra, är bara inbjudna) är världens ledande företag, oftast med en omsättning på mer än fem miljarder dollar (www.weforum.org).

Forumet tenderar att inte ta upp kontroversiella frågor. Det som diskuteras är dels forumets historiska kärnfrågor, ökad ekonomisk effektivitet bland företag, och dels allmänna stora politiska frågor likt aids och klimatet. Forumet har helt enkelt växt till omfattningen genom att starka aktörer utanför affärsvärlden deltar utan att ha växt i vilka frågor som tas upp på ett liknande vis. Ambitionsnivån har inte växt i paritet med forumets betydelse. Vidare har forumet kritiserats för att vara en diskussionsklubb för världens eliter. Det är något som man dock aldrig hymlat med att man faktiskt är.

3 Analys

WSF:s Charter of Principles formulerades av representanter för organisationer med likartade politiska idéer och därför bör det vara möjligt att skönja en delad politisk ambition som i sig formas av de diskursiva traditioner som präglar World Social Forum. Därför menar vi att det ska gå att finna fragment som tillsammans bildar åtminstone delar av en gemensam demokrativision.

Vi kommer i arbetets analytiska del att söka den visionen genom att analysera Charter of Principles ensamt ur perspektivet från diskursiv praktik, textuellt och ur social praktik. Vi kommer också att belysa, ur ett större perspektiv, hela den globala rättviserörelsens demokrativision samt en redogörelse för och analys av den kritik mot WSF, av dess egna sympatisörer.

3.1 WSF ”Charter of Principles” – En demokratidiskurs

3.1.1 Diskursiv Praktik

I ”Charter of Principles” bör vi kunna finna rötter av flera olika diskursiva traditioner. En är de alternativa rörelsernas diskurs. Men frågan är om inte den diskursen är tudelad. Den innehåller en historisk diskurs från en tid innan den trådlösa kommunikationen, internet, och det fysiska, World Social Forum, utvecklades och internationaliserade diskursen då endast ett fåtal av aktivisterna, och då främst de som verkade inom en institutionaliserad verksamhet, hade tillgång till en global diskurs. Men givetvis också en samtida, aktivistdiskurs där de så kallade gräsrotterna är involverade på ett större plan. WSF:s ”Charter of Principles” befinner sig mitt i brytpunkten mellan dessa varianter av den alternativa diskursen. Den äldre diskursen som här diskuteras ska ses som ett arv av fredsrorelsen under kalla kriget. T.ex. så verkade fredsrorelsen för en ny förståelse av begreppet medborgarskap och en ökad transnationalism där man sökte ett globalt civillsamhälle (Kaldor 2003, 73f). I punkt 14 i ”Charter of Principles”, påvisas forumets ambition att föra upp tanken om ”planetary citizenship” på den globala agendan, vilket kan ses som en direkt fortsättning på fredsrorelsens idéer. Fredsrorelsen var också en av de första revolutionära rörelser som tog avstånd från våld vilket har kommit att genomsyra ”Charter of Principles” (punkt 10, 13). Samtidigt så finner man inslag av den samtida diskursen bland annat i punkt fyra där WSF motsätter sig alla

globaliseringsprocesser som styrs av de stora multinationella företagen samt regeringar och internationella institutioner som står i tjänst till dessa (Punkt 4). Det är inte förrän efter Berlinmurens fall som korporatismen fick ett ordentligt fotfäste. Dessa överlappande diskurser (samtidigt som de är olika är den senare även en vidareutveckling av den tidigare) bidrar till en gemensam, ickekonkurrerande, diskursordning.

”Charter of Principles” innehåller även vissa drag från en postkolonial diskurs. Imperialism tas upp som en av världens destruktiva krafter (punkt 1) och det kapitalistiska systemet anklagas för rasism (punkt 11). Det är också en tradition att forumet äger rum i ”syd”, även om det inte tas upp i ”Charter of Principles”. Härifrån kan man hävda att WSF har en i grund annan epistemologisk tradition än företrädare för den liberala demokratin, vars argumentation bygger på tanken om den moderna, västerländska, vetenskapens överlägsenhet (Santos 2006, 13f). Samtidigt är de postkoloniala dragen inte överdrivet starka, och genom punkt 3, ”...have an international dimension” och punkt 4, ”...respect universal human rights...” tar WSF klart avstånd från alla kulturrelativistiska drag. Ytterligare en diskursiv tradition som lägger sin skugga över ”Charter of Principles” är miljödiskursen. Den är sprungen ur kärnkraftsmotståndet och har senare fått en bredare dimension i och med uppmärksammandet av utsläppen av koldioxid och dess effekter på vårt klimat. WSF påverkas av den här diskursen i det att miljöförstöringen beskrivs allmänt som ett problem (punkt 11) och att de strävar efter ett ”...fruitful relationships among Humankind and it and the Earth” (punkt 1). Det samhälle man vill bygga beskrivs som ett där ekonomisk och politisk aktivitet ska möta ”... needs of people and respecting nature...” (punkt 12).

Man kan också, i och med textens konstitutionaliserande syfte, ana en ambition att efterlikna lagtext. Att det förhåller sig så förstås av textens allmänna språkliga form. Varför det är så och vad syftet med det är kan förstås av det sammanhang som texten kom till i. Den skrevs ner *efter* det första forumet utav den organiserande kommitténs medlemsorganisationer i syfte att de framtida ansträngningarna inte skulle vika av från det ursprungliga syftet (Smith 2008, 141). Forumets principer är alltså nedskrivna i ett konstitutionaliserande syfte. Där av är meningen ”...it becomes a permanent process of seeking and building alternatives” (punkt 2) viktig då den antyder att forumet är en varaktig skapelse. Att texten är skriven efter det första forumet betyder också att författarna har en tydlig bild med hur ett World Social forum bör se ut, och att efterföljande forum delar dess grundläggande värderingar. Texten har alltså ett bevarande syfte.

Denna interdiskursiva mix ser vi som ett tecken på och en drivkraft i diskursiv och därmed en sociokulturell förändring i förhållande till de konventionella diskurser som den liberala demokratin gör anspråk på att upprätthålla. Som en manifest intertextualitet bygger ”Charter of Principles” på gemensamma diskursiva praktiker som den liberala demokratin och dess institutioner; ett tydligt exempel är förhållandet till kapitalismen där man i första hand finner sin enighet i ett negativ förhållande till den rådande ordningen och inte i en gemensam framtidsvision (jfr punkt 1 där kravet på ett deltagande är att man motsätter sig ”...domination of the world by capital”).

3.1.2 Text

En analys av texten som en produkt författad med en agenda i åtanke utan att ta upp dess diskursiva arv ger en annan inblick. Vi börjar med en övergripande analys av vilka tolkningar som kan göras av de grammatiska greppen och går sedan in på ordnivå.

Om vi betraktar transitiviteten i "Charter of Principles" finner vi att den överlag är passiv på grund av sin icke-personlighet. Den interaktionella kontrollen ligger fullständigt hos en på många vis anonymiserad agent, WSF. Som tidigare nämnts ges en viss kravbild för deltagande i WSF, de (deltagarna) måste vara "...are opposed to neoliberalism..." (punkt 1), "Neither party nor military organizations..." (punkt 9). WSF hävdar en viss kontroll över deltagarnas identitet samtidigt som den egna i viss mån anonymiseras genom "...not intend to be a body..." (punkt 5). De presumtiva deltagarna ges heller ingen större makt över forumet då deltagarna inte "...deliberate on behalf of the World Social Forum as a body" (punkt 6). Detta bidrar till WSF:s identitetskonstruktion som en institutionaliserad, evig skapelse.

Ett tredje objekt i "Charter of Principles" utgörs av den negativa agenten, motståndssidan. Även här finns en viss anonymisering. Den tänkta motståndskraften beskrivs som "...domination of the world by capital and any form of imperialism..." (punkt 1) och "...the process of capitalist globalization..." (punkt 11). Speciellt i det sista fallet framstår det som att man kämpar mot vad som kan beskrivas som en naturkraft utan en bakomstående agent som kan ställas till svar för dagsituationen. Det saknas dock inte fundament för ett krav om ansvarsutkrävande. Texten "...globalization commanded by the large multinational corporations and by the governments and international institutions..." (punkt 4) pekar på en vilja till identifikation till de, som man menar är, ansvariga till vad som beskrivs som en negativ verklighet. Detta vaga men ändå existerande identifierande av motståndaren ska ses i ljuset av att det är så det marknadsliberala systemet faktiskt fungerar. Det upplevs ofta som ett system som är så omfattande och till den grad komplicerat att det ses som okontrollerbart och ibland även obegripligt. Samtidigt är det ett system skapat av människor och bör därför både kunna påverkas och förstås av oss.

Vad gäller affiniteten i texten kan den beskrivas som fullständig. Utsändaren (WSF) ger inga som helst signaler om tveksamhet gällande sina påståenden. Modaliteten i texten ger utrymme för flera tolkningar som visar på förhållandet mellan utsändaren, WSF, och den tänkta mottagaren, deltagaren/deltagarorganisationen. Formuleringar som "...the Forums' meetings must be assured the right, during such meetings, to deliberate on declarations or actions they may decide on..." (punkt 7) visar på WSF starka förhållande till deltagarna då de har rätten att ge dem tillåtelse att samarbeta om gemensamt beslutade åtgärder. Samtidigt är ord som öppenhet och pluralitet vanliga vilket markerar att så länge deltagarna agerar inom de givna ramarna är friheten stor.

Detta för oss in på en annan metod för textuell analys. För att tydligare identifiera fundamenten till en alternativ demokrativision vill vi märka ut de ord som i "Charter of Principles" används i positiv bemärkelse gällande demokrati

och politisk organisation. Vad betyder det när det står att forumet ”upholds respect[...]the practices for real democracy...” (punkt 10) utan att ”real democracy”, i motsats till liberal demokrati får vi anta, definieras tydligare? Ett av de allra tydligaste kännetecknen för den tanke om demokrati vi då får fram är dess internationella dimension. Just orden internationell dimension används (punkt 3) i texten och man tar även upp idén om ett globalt medborgarskap (punkt 1 och 14) och universella mänskliga rättigheter (punkt 4). Man säger rakt ut att man söker ett internationellt, demokratiskt system (punkt 4) och att man rent operationellt vill verka för internationella kontakter mellan rörelser (punkt 13). Det finns därmed inget belägg för benämningen antiglobaliseringsrörelse. Vidare använder man sig av ett språk som påminner om traditionell retorik från vänstern. Man eftersträvar social rättvisa och jämställdhet och den globalisering man tänker sig ska vara solidarisk (punkt 4 och 10). Andra värden som är viktiga är öppenhet (punkt 1), pluralism (punkt 8 och 9) och Mänskliga Rättigheter (punkt 4 och 10). Hur ett samhälle som tar till vara dessa värden ska uppnås sägs inte riktigt så tydligt dock, i full enighet med WSF:s motvilja till officiella meningar och ståndpunkter. En grund kan dock skönjas. Decentralisation (punkt 8) och deltagardemokrati (punkt 10) nämns. Man söker alltså en demokrati där besluten fattas närmare de berörda, antagligen med ett större antal folkomröstningar, som ändå behåller sin internationella dimension. Deltagardemokrati betyder dock att det folkliga deltagandet inte begränsas till omröstningar. Antagligen finns det en föresvävande vision om en ”forum-demokrati” eller samtalsdemokrati, där beslut tas efter global kommunikation mellan berörda (intresserade) gräsrotter, inspirerad av den egna organisationen. Exakt hur det ska gå till finns tyvärr inte formulerat i text.

3.1.3 Social Praktik

Kontextualiseringen av den sociala praktiken har två aspekter: dels att klarlägga relationen mellan den diskursiva praktiken och den diskursordning som den ingår i, dels att kartlägga de delvis icke-diskursiva sociala och kulturella relationer och strukturer som skapar ramen för den diskursiva praktiken (Jørgensen & Philips, 1999,90).

Den interdiskursiva blandning av de ovan nämnda diskurser som tillsammans utgör den globala rättviserörelsens demokrativision konstruerar en gemensam diskursordning vars huvudsakliga uppgift är att åstadkomma social förändring. Denna diskursordning står i direkt antagonism till det som vi ovan betecknade för *marketization of discourses*. ”Huvuddragen” att vara emot en fortsatt nyliberalisering och en värld som domineras av kapitalet (punkt 1, 11) är de två enda *politiska* åsikter som man behöver för att kunna delta (eller arrangera) i ett socialt forum (Wennerhag et al, 2006, 16f). Samtidigt som andra generella drag som en motvilja mot representation (punkt 6) och en decentraliserad plattform (punkt 8) har framställts i ett motförhållande till den liberala demokratins diskursordning.

Det är dock viktigt att påpeka att även om WSF inte representeras av någon, eller kan vara en samtalspartner för stater eller andra politiska institutioner så finns det inget som hindrar de många organisationer som deltar vid forumen att ta initiativ (vilket också punkt 14 propagerar). Ett exempel är ”*Call of Social Movements*” som är ett uttalande som deltagande organisationer gör, inte i WSF:s namn, utan som deltagare på WSF. Organisationerna hindras inte heller att initiera gemensamma politiska aktioner. Det bästa exemplet på en sådan aktion är demonstrationerna mot USA:s planerade invasion av Irak den 15 februari 2003. Denna globala aktion omfattade 15 miljoner människor och organiserades av organisationerna som deltog i European Social Forum i Florens (Wennerhag et al., 2006, 17f).

För att belysa de bredare sociala processer, som även omfattar icke-diskursiva krafter har vi tagit in teorierna om det globala civilsamhället. World Social Forum som fenomen är precis den globala offentliga sfär som aktivistperspektivet förespråkar. Punkt 1 ”open meeting place for reflective thinking, democratic debate of ideas, formulation of proposals [...] by groups and movements of civil society...” samt punkt 3 ”All the meetings [...] have an international dimension.” exemplifierar detta. Då aktivistperspektivet eftersträvar en omfördelning av makten är inga politiska partier, regeringar, militära organisationer eller andra ”partipolitiska institut” välkomna att delta (Punkt 8). Men dock så är partiledare, premiärministrar, presidenter etc. välkomna att delta som privatpersoner (punkt 9). Som en informell, alternativ politisk arena syftar WSF till att få folk att engagera sig för att bygga ”a planetary society directed towards fruitful relationships among Humankind and between it and the Earth.” (Punkt 1).

Insatt i ett bredare socialt sammanhang indikerar WSF, bland annat genom *Charter of Principles*, tillsammans med det globala civilsamhället en antagonism gentemot den objektivitet som den liberala demokratin uppnått sedan Berlinmurens fall. Den hegemoniska intervention som tagit sin ”akademiska” början i Porto Alegre 2001 har ett syfte att förskjuta makten från den nyliberalism och dess, vad den globala rättviserörelsen ser som, icke-demokratiska institutioner som fått florerat i den liberala demokratin tillbaka till världens medborgare genom nya demokratiska experiment som kommer att beskrivas nedan.

3.2 Den Globala Rättviserörelsens demokrativision

Det vi ovan kan utläsa som gemensamma drag hos den globala rättviserörelsens demokrativision blir avsevärt tydligare om vi använder oss av den sammanställning av aktivisternas attityder med dels de enkäter som återfinns i *Aktivister* (Wennerhag et al 2006) och annan angränsande litteratur samt accepterar en viss förförståelse. Vi kommer även att titta på det politiska experiment som arbetarpartiet genomförde i Porto Alegre med ökat folkligt deltagande i de lokala besluten.

Några av de viktigaste nyckelbegreppen vi kan skåda är de om deltagardemokrati och decentralisering. Experimentet i Porto Alegre innebar att

delar av stadens budget kontrollerades direkt av nämnder organiserade genom stadsdelar och fackföreningar som själva, genom omröstning, kan besluta om vilka vägar som ska förstärkas och andra frågor som rör den lokala nivån (Klein 2002, 219). Det här är en hållning som delas av den globala rättviserörelsen. Man menar att den lokala befolkningen tillsammans bättre kan fatta sådana beslut än en expert eller politiker då utbildning och erfarenhet av liknande frågor mer än väl kompenseras av att man har ett användarperspektiv. På ett lokalt plan blir det efter en tid i sällskap med den litteratur och de slagord som kommer från olika håll inom den globala rättviserörelsen relativt tydligt hur de tänker sig att demokratin ska organiseras. En stor öppenhet ska nås genom både traditionella torgmöten och föreningsengagemang och användande av moderna kommunikationsmedel. Ett folkligt deltagande ska öka med minskad makt hos de valda representanterna, som i bästa fall reduceras till förvaltare, då beslut istället ska tas i direkta val av de berörda. Varje stadsdel hanterar sin egen tilldelade portion av stadens resurser. Ordet deltagardemokrati innebär dock inte nödvändigtvis endast att möjlighet till ett ökat folkligt engagemang. Enkäterna i *Aktivister* visar att de flesta av de tillfrågade är överens om att det är viktigare att vara aktiv och bilda sig en uppfattning är viktigare än ett passivt medlemskap i en organisation, endast 6 % tycker annorlunda (Wennerhag et al 2006, 258). För att de gemensamma besluten ska ha legitimitet är det nödvändigt. En medborgare i ett system med deltagardemokrati har en skyldighet att aktivera sig eller åtminstone söka och ta del av information om de aktuella frågorna. Många inom den globala rättviserörelsen menar att medborgarna växer med uppgiften i ett deltagardemokratiskt samhälle. Till viss del bekräftas den analysen av försöket i Porto Alegre. Valdeltagandet har ökat hela tiden (Klein 2002, 219), även om valdeltagande inte är ett sätt att mäta kompetens. Visionen om den lokala deltagardemokratin är relativt tydlig. Det är nog till viss del även därför man så varmt omhuldar decentralisering. Direkt inflytande från medborgarna är helt enkelt mycket enklare att organisera på ett lokalt plan. Många inom rörelsen känner även ett mycket större förtroende för den lokala politiska makten (Wennerhag et al 2006, 258). Problemet för rörelsen är att formulera en vision på ett nationellt och internationellt plan.

Arvet från den traditionella vänstern och oviljan mot storföretagen är uppenbar. I Charter of Principles står det att man vill uppnå ett samhälle där "economic activity and political action on meeting the needs of people and respecting nature..." (punkt 12). Med andra ord en tydlig indikation på att näringsfriheten begränsas av politiken. Man delar alltså den etablerade synen hos många politiker att det behövs internationella organ (EU, IMF, WTO etc.) för att begränsa friheten för de stora företagen men tycker att dessa är alldeles för ickedemokratiska då det uppstår för många "mellanhänder" mellan de nationella valen och de internationella organisationernas beslut samt att de är för tandlösa gentemot de multinationella företagen. Man anser att de snarare verkar i symbios med dessa än mot dem. Den organisation man söker av världen kräver alltså att de större, multinationella företagen medger en större insyn och att deras verksamhet till viss del begränsas, genom t e x statliga interventioner och internationella regler. Det har funnits utopiska idéer om globalt konstruerade zoner för enskilda

frågor som berör t.ex. energi och är av en geografisk omfattning som passar den tänkta frågan och innehåller direkta val liksom mer realistiska idéer om ett starkare och mer inkluderande FN (Dryzek 2000, 117f). Just idén om användarbaserade zoner är kanske inte riktigt så vansinnig som det låter om man betänker att deltagande är en hörnsten i den globala rättviserörelsens demokrativision och det är ett sätt att tillåta deltagande utan att en majoritet får allt för mycket inflytande över en minoritet. Här kommer vi in på en av de frågor som vi anser skiljer den här rörelsen från den traditionella vänstern. Man är inte lika beredd att ständigt kompromissa den personliga integriteten i demokratis namn.

3.3 Kritisk Granskning

WSF är inte helt okontroversiellt, inte ens inom den globala rättviserörelsen. Vi kommer här att diskutera den kritik som framförts från deltagarhåll om att forumet inte levt upp till de satta idealen samt att organisationen är fel i grund och att en mer slagkraftig form skulle gynna möjligheten att uppnå de gemensamma målen mer.

En av World Social Forums känsligaste punkter har varit debatten om forumet som ett organ eller en rörelse. Trots att det i punkt sex i ”charter of principles” står att ingen får representera forumets alla deltagare så finns det krafter som försöker förändra forumet till att bli en mer traditionell politisk aktör. Man menar att om WSF inte förändras i denna riktning så riskeras all denna ”anti-kapitalistiska” energi som forumets lyckas bygga upp att urholkas. Denna falang menar att man måste skriva om punkterna så att ett demokratiskt råd, som är kapabelt att agera i forumets namn, skall uppstå (Santos, 2006, 120; Wennerhag et al., 2006, 18). Trots att denna grupp är i stor minoritet så har de lyckats skapa en stor debatt kring denna fråga; framförallt genom ”the manifesto of Porto Alegre” som skrevs under det femte WSF och är ett manifest med tolv punkter för en annan möjlig värld. Manifestet skrevs under av nitton välkända deltagare på forumet. Kritiken var först och främst riktad mot manifestets namn då det lätt kunde sammankopplas med att det var WSF som stod bakom manifestet. Men kritik riktades också mot de aktörer som skrev under manifestet ur ett genusperspektiv då det var 18 män och 1 kvinna som undertecknade manifestet och endast en punkt berörde sexuell diskrimination (*ibid*, 123f).

Ett av problemen för organisatörerna under det första forumet var att de inte visste hur många som skulle delta eller vilka förväntningar som fanns. Eller ens vad de själva ville exakt. Resultatet blev att det kom tusentals fler än förväntat med förväntningar på allt mellan ett politiskt konvent och en stor festival (Kaldor 2003, 214). Resultatet blev ett ordnat kaos som ingen var riktigt redo för. Vanliga delegater bodde i överfulla tältbyar medan de inbjudna politiska stjärnorna höll sammanträden bakom glasväggar där knappt en bråkdel av deltagarna rymdes. Inga plenisalar för gemensamma beslut fanns (*ibid*, 220f). Till viss del kan det här skyllas på organisatoriska missar. Deltagandet blev mycket mer omfattande än

vad som var förväntat, organisationen kunde inte svälja de tusentals som anlände. Men kritiken om att forumet var odemokratiskt organiserat hade även viss bäring. Forumets organisation är av det otydligare slaget och en frustation över att inte vara en del av beslutsprocessen eller ens känna till vem som bestämde vilka som bjöds in osv. satte sig hos flera av deltagarna (*ibid*, 221f). Otydligheten är en effekt av önskan om en ickehierarkisk organisation, samtidigt som en viss praktisk hierarki måste existera för att en så stor organisation ska fortsätta att vara funktionell (Wennerhag et al 2006, 19). Många av de besluten (inbjudningar, plats, teman osv.) tas av den organisation som kallas Internationella rådet dit man måste vara inbjuden som representant för en organisation för att få delta (*ibid*, 19). Det skapar en situation där många viktiga beslut tas av en organisation bortom de enskilda deltagarnas kontroll (Santos 2006, 51f). Det har även funnits en viss diskrepans mellan det Internationella Rådet och den Organiserande Kommittén. Det Internationella Rådet infördes för att uppfylla krav om global representation (kommittén bestod ursprungligen endast av brasilianska organisationer, numera även av indiska) utan att kommittén avvecklades. Maktfördelningen mellan dessa organisationer är även otydlig. Det de har gemensamt är dock att deras auktoritet inte vilar på demokratisk grund utan endast på att endast att de med lyckade beslutat organiserat forumet (*ibid*, 48). Två ickevalda, av varandra oberoende, den ena etniskt homogen, grupper med ambition att utgöra kärnan gör knappast något för att förbättra tydligheten eller demokratin på forumen.

Forumet utger sig själv för att vara globalt och pluralistiskt där kön, etnicitet, kultur samt generation skall vara diversifierat (punkt 9). Men i realiteten har forumet haft svårt att uppnå dessa mål. Man har haft svårt att nå ut till de som är de mest utsatta. De fattigaste, de arbetslösa, de undernärda, de som bor i kåkstäder och alla andra svårt utsatta har forumet, enligt Santos, inte lyckats nå. Han skriver att WSF riskerar att bli ett språkrör för en globalisering från "mitten" istället för underifrån (2006, 69f). Inte heller ur ett pluralistiskt perspektiv har forumet varit särskilt lyckosamt. Manlig vit medelklass är överrepresenterad medan människor från Afrika och Asien har haft svårt att ta WSF till sig. Åtgärder mot detta har dock tagits bland annat genom att organisera WSF i bland annat Nairobi och Mumbai; och även ett "polycentriskt" WSF som 2006 hölls på flera ställen (Caracas i Venezuela, Karachi i Pakistan samt Bamako i Mali) samtidigt (Wennerhag et al., 2006, 19f).

4 Avslutning

Vilken är den globala rättviserörelsens demokrativision, så som den förmedlas genom World Social Forum?

Hur skapar den globala rättviserörelsen förutsättningar, på ett praktiskt plan, för ett alternativ till den liberala demokratin och, på teoretiskt plan, den hegemoniska diskurs som råder?

Vi har i denna uppsats ämnat göra en analys på den demokratidiskurs som förs av den globala rättviserörelsen och som står i antagonism till den liberala demokratin. Den diskursordning som förs berör decentralisering, deltagardemokrati samt politisk begränsning av korporatismen; och består av, menar vi, en aktivistdiskurs, miljödiskurs, post-kolonial diskurs och fredsrörelsens diskurs. Vi anser att den globala rättviserörelsen saknar en samlad, gemensam vision utan endast delar grundläggande värderingar gällande demokrati. Denna saknad har inte hindrat dessa värderingar till att på lokal nivå (som i Porto Alegre) skapa ett alternativt demokratiskt system som har fungerat bredvid den liberala demokratin. Men för att denna demokrativision skall kunna utgöra ett legitimt alternativ eller komplement till den liberala demokratin måste, anser vi, ett bredare empiriskt underlag skapas samt en gemensam, mer utförlig plattform formuleras.

Man bör dock tänka på att World Social Forum endast funnits sedan 2001 och fortfarande lider av ”spädbarnssjukan”. WSF är ännu inte tillräckligt funktionellt, både på ett organisatoriskt och delvis på ett demokratisk plan, för att fungera som den globala politiska sfär, och som en motpol till den liberala demokratin som den har ambitionen att vara. Därför saknas ännu den trovärdighet som krävs för att upprätthålla en sådan alternativ diskurs, accepterad utanför den egna rörelsen.

Problemet är att den liberala diskursens hegemoni gör att kraven på en alternativ diskurs i form av legitimitet är på en nivå att det globala samtalet kring demokrati dör. En moment 22-situation uppstår helt enkelt där hegemonin hos den rådande ordningen gör att alternativ icke diskuteras och därmed genom sin frånvaro ytterligare stärker hegemonin. Detta anser vi har stadigt ökat alltsedan Berlinmurens fall. Dock kan, i finanskrisen, en ljusning synas då den allmänna opinionen verkar vara alltmer öppen för en ny demokratidiskurs.

Utan att ta ställning för den ena eller den andra sidan så anser vi att det är essentiellt med en levande diskurs om grundläggande demokratiska frågor då en sådan för närvarande saknas. Den liberala demokratin är varken ”slutet på historien” eller ”the only game in town”.

5 Referenser

- Axtmann, Roland (1996). *Liberal democracy into the twenty-first century: globalization, integration and the nation-state*. Manchester: Manchester University Press
- Barber, Benjamin R. (1984). *Strong democracy: participatory politics for a new age*. Berkeley: University of California Press
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Cheibub, José Antonio (2002). "Presidentialism and Democratic Performance" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy*. Oxford: Oxford University Press
- Diamond, Larry Jay (1999). *Developing democracy: toward consolidation*. Baltimore, Md.: Johns Hopkins University Press
- Dryzek, John S. (2000-2002). *Deliberative democracy and beyond: liberals, critics, contestations*. Oxford: Oxford Univ. Press
- Dryzek, John S. (2006). *Deliberative global politics: discourse and democracy in a divided world*. Cambridge: Polity
- Freedom House, 2008. [Online] <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=2>. 2008-12-31
- Frye, Timothy (2002). "Presidents, Parliaments, and Democracy: Insights From the Post-Communist World" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy*. Oxford: Oxford University Press
- Ghai, Yash Pal (2002). "Constitutional Asymmetries: Communal Representation, Federalism, and Cultural Anatomy" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy*. Oxford: Oxford University Press
- Glasius, Marlies – Timms, Jill. (2005) "Social Forums: Radical Beacon or Strategic Infrastructure?" in Glasius, Marlies – Kaldor, Mary - Anheier, Helmut (eds.). *Global Civil Society 2005/6*. London: Sage.
- Grugel, Jean (2002). *Democratization: a critical introduction*. Basingstoke: Palgrave
- Horowitz, Donald L. (2002). "Constitutional Design: Proposals versus Processes" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy*. Oxford: Oxford University Press
- Kaldor, Mary (2004). *Det globala civilsamhället: ett svar på krig*. Göteborg: Daidalos

- Klein, Naomi (2002). *No logo: no space, no choice, no jobs, no logo : märkena, marknaden, motståndet.* [Ny utg.] Stockholm: Ordfront
- Klein, Naomi (2003). *Stängsel och öppningar: rapporter från globaliseringens frontlinjer.* [Ny utg.] Stockholm: Ordfront
- Lijphart, Arendt (2002). "The Wave of Power-Sharing Democracy" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy.* Oxford: Oxford University Press
- Reynolds, Andrew (red.) (2002). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy.* Oxford: Oxford University Press
- Santos, Boaventura de Sousa (2006). *The rise of the global left: the World Social Forum and beyond.* London: Zed Books
- Shvetsova, Olga (2002). "Institutions and Coalition-Building in Post-Communist Transitions" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy.* Oxford: Oxford University Press
- Smith, Jackie (red.) (2008). *Global democracy and the World Social Forums.* Boulder, CO: Paradigm Publishers
- Solnick, Steven L. (2002). "Federalism and State-Building: Post-Communist and Post-Colonial Perspectives" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy.* Oxford: Oxford University Press
- Taagepera, Rein (2002). "Designing Electoral Rules and Waiting for an Electoral System to Evolve" in Reynolds, Andrew (red.). *The architecture of democracy: constitutional design, conflict management, and democracy.* Oxford: Oxford University Press
- Wennerhag, Magnus – Holm, Hilma – Lindgren, Johan – Nordvall, Henrik – Sörbom, Adrienne (2006). *Aktivister: sociala forum, globala sociala rörelser och demokratins förnyelse..* Stockholm: Atlas
- Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod.* Lund: Studentlitteratur
- World Economic Forum, 2009. *Our Organisation* [online]. <http://www.weforum.org/en/about/Our%20Organization/index.htm> 2009-01-04

6 Bilaga 1

6.1 World Social Forum Charter of Principles

The committee of Brazilian organizations that conceived of, and organized, the first World Social Forum, held in Porto Alegre from January 25th to 30th, 2001, after evaluating the results of that Forum and the expectations it raised, consider it necessary and legitimate to draw up a Charter of Principles to guide the continued pursuit of that initiative. While the principles contained in this Charter - to be respected by all those who wish to take part in the process and to organize new editions of the World Social Forum - are a consolidation of the decisions that presided over the holding of the Porto Alegre Forum and ensured its success, they extend the reach of those decisions and define orientations that flow from their logic.

1. The World Social Forum is an open meeting place for reflective thinking, democratic debate of ideas, formulation of proposals, free exchange of experiences and interlinking for effective action, by groups and movements of civil society that are opposed to neoliberalism and to domination of the world by capital and any form of imperialism, and are committed to building a planetary society directed towards fruitful relationships among Humankind and between it and the Earth.
2. The World Social Forum at Porto Alegre was an event localized in time and place. From now on, in the certainty proclaimed at Porto Alegre that "another world is possible", it becomes a permanent process of seeking and building alternatives, which cannot be reduced to the events supporting it.
3. The World Social Forum is a world process. All the meetings that are held as part of this process have an international dimension.
4. The alternatives proposed at the World Social Forum stand in opposition to a process of globalization commanded by the large multinational corporations and by the governments and international institutions at the service of those corporations interests, with the complicity of national governments. They are designed to ensure that globalization in solidarity will prevail as a new stage in world history. This will respect universal human rights, and those of all citizens - men and women - of all nations and the environment and will rest on democratic

international systems and institutions at the service of social justice, equality and the sovereignty of peoples.

5. The World Social Forum brings together and interlinks only organizations and movements of civil society from all the countries in the world, but it does not intend to be a body representing world civil society.

6. The meetings of the World Social Forum do not deliberate on behalf of the World Social Forum as a body. No-one, therefore, will be authorized, on behalf of any of the editions of the Forum, to express positions claiming to be those of all its participants. The participants in the Forum shall not be called on to take decisions as a body, whether by vote or acclamation, on declarations or proposals for action that would commit all, or the majority, of them and that propose to be taken as establishing positions of the Forum as a body. It thus does not constitute a locus of power to be disputed by the participants in its meetings, nor does it intend to constitute the only option for interrelation and action by the organizations and movements that participate in it.

7. Nonetheless, organizations or groups of organizations that participate in the Forums meetings must be assured the right, during such meetings, to deliberate on declarations or actions they may decide on, whether singly or in coordination with other participants. The World Social Forum undertakes to circulate such decisions widely by the means at its disposal, without directing, hierarchizing, censoring or restricting them, but as deliberations of the organizations or groups of organizations that made the decisions.

8. The World Social Forum is a plural, diversified, non-confessional, non-governmental and non-party context that, in a decentralized fashion, interrelates organizations and movements engaged in concrete action at levels from the local to the international to build another world.

9. The World Social Forum will always be a forum open to pluralism and to the diversity of activities and ways of engaging of the organizations and movements that decide to participate in it, as well as the diversity of genders, ethnicities, cultures, generations and physical capacities, providing they abide by this Charter of Principles. Neither party representations nor military organizations shall participate in the Forum. Government leaders and members of legislatures who accept the commitments of this Charter may be invited to participate in a personal capacity.

10. The World Social Forum is opposed to all totalitarian and reductionist views of economy, development and history and to the use of violence as a means of social control by the State. It upholds respect for Human Rights, the practices of real democracy, participatory democracy, peaceful relations, in equality and solidarity, among people, ethnicities, genders and peoples, and condemns all forms of domination and all subjection of one person by another.

11. As a forum for debate, the World Social Forum is a movement of ideas that prompts reflection, and the transparent circulation of the results of that reflection, on the mechanisms and instruments of domination by capital, on means and actions to resist and overcome that domination, and on the alternatives proposed to solve the problems of exclusion and social inequality that the process of capitalist globalization with its racist, sexist and environmentally destructive dimensions is creating internationally and within countries.

12. As a framework for the exchange of experiences, the World Social Forum encourages understanding and mutual recognition among its participant organizations and movements, and places special value on the exchange among them, particularly on all that society is building to centre economic activity and political action on meeting the needs of people and respecting nature, in the present and for future generations.

13. As a context for interrelations, the World Social Forum seeks to strengthen and create new national and international links among organizations and movements of society, that - in both public and private life - will increase the capacity for non-violent social resistance to the process of dehumanization the world is undergoing and to the violence used by the State, and reinforce the humanizing measures being taken by the action of these movements and organizations.

14. The World Social Forum is a process that encourages its participant organizations and movements to situate their actions, from the local level to the national level and seeking active participation in international contexts, as issues of planetary citizenship, and to introduce onto the global agenda the change-inducing practices that they are experimenting in building a new world in solidarity.

Approved and adopted in São Paulo, on April 9, 2001, by the organizations that make up the World Social Forum Organizing Committee, approved with modifications by the World Social Forum International Council on June 10, 2001.